

1.Vysvetlite podstatu racionalistickej filozofie R.Descarta. Využite pripojený text.

Pomôcka: Descartes, R.: Rozprava o metóde:

„Prvým bolo nikdy neuznať žiadnu vec za pravdivú, ak ju ako takú celkom určite nepoznám, t.j. starostlivo sa vyhýbať prenáhlenosti a zaujatosti a pojať do svojich súdov len to, čo sa bude môjmu duchu javiť tak jasne a zreteľné, že o tom nebudeme nijako pochybovať. Druhým bolo rozdeliť každú ťažkú otázku, ktorú by som skúmal, na čo najväčší počet jednotlivých otázok tak, aby sa dali čo najlepšie riešiť. Tretím bolo postupovať po poriadku počnúc od najjednoduchších a najpochopteľnejších predmetov a stúpať pomaly akoby po stupňoch až k poznaniu najzložitejších a predpokladať poriadok dokonca i medzi tými, ktoré po sebe prirodzene nasledujú. A posledným bolo robiť všade taký úplný výpočet a taký všeobecný prehľad aby som mal istotu, že som na nič nezabudol.“

Descartes- Rozprava o metóde - zhrnul v nej zásady svojej metodológie

- Tvrdí, že rozum je najvyššia inštancia poznania - bol racionalista. Svoju metodológiu zhrnul do štyroch pravidiel, ktoré sa pri poznávaní majú dodržiavať:
 1. Za pravdivé budem považovať iba také tvrdenie, ktoré je môjmu rozumu jasné a zreteľné.
 2. Každý skúmaný problém si rozčlením na jednoduchšie časti, ktoré môže rozum ľahšie kontrolovať.
 3. Postupujem od jednoduchších javov k zložitejším.
 4. Robím si presný prehľad postupu, aby som na nič nezabudol.

Descartes sa snažil vytvoriť systém, ktorý by:

- spĺňal nároky filozofického myslenia,
- bol spojený s vedou,
- bol zbavený autoritárstva.
- Aby mohol realizovať tieto zásady, musel si stanoviť dva základné princípy:
 1. princíp pochybovania (metodická skepsa)
 2. existencia prirodzeného svetla rozumu (existujú hranice, pri ktorých rozum zistí pravdivosť idey)
- René Descartes sa rozhodol nájsť aspoň jeden jediný poznatok, ktorý nebude môcť nikto spochybniť
 - ⇒ Aby ho našiel, začal sám spochybňovať všetky možné poznatky. Tak postupne spochybnil všetky empirické poznatky, matematické výroky, až napokon zistil, že pochybovať sa dá o všetkom - len pochybnosť je nepochybná. Od tohto základného poznatku - totiž, že pochybuje - odvodil svoj známy výrok "Myslím, teda som."
 - ⇒ Tento metodický postup, pri ktorom cielene spochybňujem všetko, čo sa dá spochybniť, aby som našiel aspoň jeden nepochybný poznatok sa nazýva metodická skepsa.
 - ⇒ Poznanie má teda začínať tým, že pochybujeme. Máme pochybovať aj o existencii sveta, aj o matematike. Proste o všetkom, čo je dané, nič nemáme prijímať za isté.
 - ⇒ Pochybovať však nemožno o tom, že pochybujeme. Keď pochybujeme, tak vlastne myslíme, keď myslíme, tak sme, existujeme.
- K podstate existencie patrí myslenie.
 - ⇒ Existovať môžeme, iba ako mysliača bytosť = rescogitans ("Myslím, teda som" - "Cogito ergo sum"). Metodickou skepsou vylučoval tvrdenia, o ktorých možno pochybovať Cogito, ergo sum- myslenie je to jediné, čo nemožno človeku uprieť
 - ⇒ jeho ontológia je realistická a dualistická
 - ⇒ poznáva 2 základné substancie: duchovnú a telesnú
 - ⇒ sú od seba nezávislé, ale dominantné postavenie má vec mysliača
 - ⇒ Rescogitans= vec mysliača
 - ⇒ vedomie, sebauvedomenie je dané bezprostredne a nepochybne
 - ⇒ Resextensa= vec rozpriestraná
- rozpriestraný svet vecí
- existencia nie je vôbec istá
- najdokonalejšou formou bytia je Boh ako univerzálne a ničím neohraničené bytie

2.Porovnajete sociálnu filozofiu N. Machiavelliho, T. Campanellu a T. Mora. V čom sa líšia a čo majú spoločné.

Pomôcka: N.Machiavelli: Myšlienky o politike a vedení štátu.

„Pri skúmaní súčasných i minulých pomerov ľahko zistíme, že vo všetkých mestách a všetkých národov odjakživa prevládali rovnaké želania a nálady. Kto teda bude starostlivo skúmať minulosť, môže ľahko predvídať budúce udalosti v každom a používať tie prostriedky, ktoré používali predchodcovia, alebo ak nenájde takéto prostriedky použité, môže pri podobných udalostiach vymyslieť nové.. Múdri muži obyčajne nie neuvážene a nie bezdôvodne hovoria, že kto chce predvídať budúcnosť, musí uprieť svoj pohľad do minulosti, lebo všetko, čo sa na zemi odohralo, bolo vždy podobné so svojou minulosťou. Je to tak preto, že všetko vykonávali ľudia, ktorí vždy mali a majú rovnaké vášne, preto musí byť aj výsledok vždy rovnaký...“

Rovnako vzniká z úpadku poriadok, z poriadku udatnosť, z nej sláva a blaho.“

- dôraz na pozemskosť a realizmus
- zaoberá sa štátnymi zriadeniami, ideálnym typom štátu
- dôraz na pozemskosť a realizmus
- zaoberá sa štátnymi zriadeniami, ideálnym typom štátu

Utópie- nerealizovateľné predstavy

utopisti:

- **Thomas Morus** (1478-1535)
 - dielo: Utópia
 - ideológia založená na spoločnom majetku. Cieľ = zabezpečiť materiálne potreby ľudí, slobodný rozvoj ľudskej spoločnosti
- **Tomasio Campanella** (1568-1639)
 - dielo: O slnečnom štáte
 - zrušenie súkromného vlastníctva a sociálna rovnosť
 - v štáte má prevládať moc, múdrosť a láska. Príčinou útrap a zločinov je bohatstvo
- **Niccolo Machiavelli** (1469-1527)
 - ľudia sú egoisti
 - potrebná vláda silného jednotlivca
 - zamýšľal sa nad politickou teóriou
 - bol za vznik silného štátu
 - pre politika sú dôležité sila, vôľa, snaha o úspech
 - odporúča zásadu, že na dosiahnutie ušľachtilého cieľu je možné použiť všetky prostriedky
 - úspech vyžaduje určitú mieru bezohľadnosti

Spoločné znaky: zaoberali sa štátnymi zriadeniami, hľadali ideálny typ štátu, ich predstavy sú nerealizovateľné = utópie

N. Machiavelli: vládca je najvýhodnejší pre riadenie štátu, snaha udržať moc aj miernejšími prostriedkami

T. More a T. Campanella: ideálny štát založený na myšlienke zrušenia súkromného vlastníctva, zabezpečenie sociálnej rovnosti a spokojnosti príslušníkov vysnívanej utopistickej spoločnosti.

3. Analyzujte Platónove podobenstvo o jaskyni. Vysvetlite, ako súvisí Platónova gnozeológia s jeho ontológiou a prečo hovoríme o subjektívno-idealistickej filozofii.

Pomôcka: Platón: Mýtus o jaskyni:

„Sokrates: Predstav si ľudí v podzemnom príbýtku podobnom jaskyni, ktorá má k svetlu otvorený dlhý vchod pozdĺž celej jaskyne. V tejto jaskyni žijú ľudia od detstva spútaní na nohách a šijách, takže ostávajú stále na tom istom mieste a vidia iba rovno pred sebou, pretože putá im bránia otáčať hlavou. Vysoko a ďaleko vzadu za nimi horí oheň; uprostred medzi ohňom a spútanými väzňami vedie hore cesta, pozdĺž ktorej je postavený múrik na spôsob zábradlia, aké mávajú pred sebou kaukliari a nad ktorými robia svoje kúsky.

Glaukón: Vidím to pred sebou.

Sokrates: Predstav si ďalej, že pozdĺž tohto múrika chodia ľudia a nosia všelijaké náradia, ktoré prečnievajú nad múrik, podoby ľudí a zvierat z kameňa a z dreva, ľudské výrobky rozličného druhu, pričom, pochopiteľne, jedni z nosičov hovoria, druhí mlčia.

Glaukón: Predváždaš čudný obraz a čudných väzňov.

Sokrates: Podobných nám. Myslíš, že by takíto väzni mohli vidieť zo seba samých a zo svojich druhov niečo iné ako tieň vrhané ohňom na naprotivnú stenu jaskyne?

Glaukón: Ako by aj mohli vidieť, keď sú celý život nútení nehybne držať hlavu?

Sokrates: A ďalej, nepatí to isté o predmetoch nosených pozdĺž múrika?

Glaukón: Čo iné?

Sokrates: Keby sa mohli medzi sebou zhovárať, nemyslíš, že by boli toho názoru, že menami, ktoré dávajú tomu, čo vidia pred sebou, označujú skutočné predmety?

Glaukón: Nevyhnutne.

Sokrates: A čo keby to väzenie odrážalo od naprotivnej strany aj ozvenu? Kedykoľvek by niektorý z prechádzajúcich nosičov prehovoril, myslíš, že by za pôvodcu tohto hlasu pokladali niečo iné než prechádzajúci tieň?

Glaukón: Nie, pri Diovi.

Sokrates: Rozhodne by títo ľudia nemohli pokladať za pravdivé nič iné než tieň tých umelých vecí.

Glaukón: Nevyhnutne.

Sokrates: Pozorujme teraz, ako by to bolo s ich oslobodením z pút a vyliečením z nerozumnosti, keby sa im to, prirodzene, prihodilo takto: Keby jeden z nich bol zbavený pút a prinútený odrazu vstať, otočiť šiju, ísť a pozeráť hore do svetla, mohol by to urobiť iba bolestne a pre oslepujúci lesk by nebol schopný dívať sa na predmety, ktorých tieň vtedy videl; čo by podľa teba povedal, keby mu niekto tvrdil, že vtedy videl iba preludy, ale že teraz vidí správnejšie, lebo je oveľa bližšie ku skutočnosti a obrátený ku skutočným predmetom, a keby mu na každý prechádzajúci predmet ukázal a nútil by ho povedať, čo to je, nemyslíš, že by bol zmätený a domnieval by sa, že predmety vtedy videné sú pravdivejšie ako tie, ktoré teraz ukazujú?

Glaukón: Oveľa pravdivejšie.

Sokrates: A keby ho nútil pozerat' do svetla samého, boleli by ho oči, odvracal by sa a utekal k veciam, na ktoré sa môže pozerat', a bol by presvedčený, že tie sú skutočne jasnejšie ako veci, ktoré sa mu teraz ukazujú?

Glaukón: Tak je.

Sokrates: Keby ho však niekto násilím odtiaľ vliekol cez drsný a strmý východ a nepustil by ho, kým by ho nevytiahol na slnečné svetlo, nepocítoval by azda bolestne toto násilie a nevzpieral by sa, a keby prišiel na svetlo, mohli by azda jeho oči plné slnečného žiaru vidieť niečo z toho, čo sa mu teraz uvádza ako pravdivé?

Glaukón: Nie, aspoň nie hneď.“

- Filozof klasického obdobia gr. filozofie
 - učenie o ideách- presvedčený, že premenlivé a vždy jedinečné predmety, ktoré zmyslami vnímame vo svete okolo nás nemôžu poskytovať základ skutočnému poznaniu.
 - Poznanie spoločnej podstaty vecí predpokladá pravý opak toho, čo získavame zmyslovým vnímaním. Nazdáva sa, že okrem zmyslami vnímateľného sveta jestvuje svet ideí, na ktorý sa máme v procese poznávania sústrediť.
 - IDEY = druhové podstaty; v ideí poznávame, čo je v danom druhu všeobecné a podstatné (napr. v ideí človeka to, čo je rozhodujúce na vymedzenie „ľudskej podstaty“)
 - ⇒ idey sú večné, nemenné a nehmotné podstaty; sú tvory pre predmety zmyslami vnímateľného sveta, jestvujú objektívne (= nezávisle od nášho poznania). Svet premenlivých vecí je iba zdaním a jeho nedokonalým odrazom.
- Ontológia: vyčlenil dva svety:
 1. svet ideálnych podstát- večný, nemenný, dokonalý, vnímame a poznávame ho myslením
 2. svet vnímateľných vecí - premenlivý, nestály, vnímame ho zmyslami, veci sú odrazom ideí

Ako sa v poznaní môžeme povzniesť nad vnímateľný svet a preniknúť k ideálnemu?

DUŠA

Gnozeológia -neotika:

- Duša je prostredník medzi materiálным a ideálnym svetom, pred narodením človeka bola duša súčasťou ideálneho sveta, spojením s telom sa degradovala- potrebe začiatku nového poznania. Celé poznanie je iba rozpomätávanie sa duše na to, čo už videla v ideálnom svete; duša je nesmrteľná nositeľka poznania

FORMY POZNANIA: a) zmyslové b) intelektuálne

ÚROVNE POZNANIA: a) vedenie b) mienka

- spojenie s telom znižuje kvalitu poznania
- Platón odmieta zmyslové poznanie a favorizuje myslenie (**INTELIGIBILNÉ POZNANIE**)
- ak chceme niečo dobre poznať musíme vedieť 5 vecí: 1. meno 2. definíciu 3. obraz 4. vedenie 5. objekt

Podobenstvo o jaskyni:

Postavenie ľudí, ktorí sa pri poznávaní opierajú o zmyslami dostupný svet prirovnal k postaveniu ľudí v jaskyni: Žijú tam od detstva, sú pripútaní tak, že vidia len zadnú stenu jaskyne, na ktorú sa premietajú tieň predmetov prenášaných popred vchod; nikdy nevideli slnečné svetlo a tieň pokladajú za skutočné predmety. Ak by ich niekto zbavil pút, vyšli by na svetlo, spočiatku by boli oslepení, no ak by si po čase zvykli, už nikdy by sa nechceli vrátiť do sveta jaskynných preludov.

DUALIZMUS: stavia proti sebe dva svety. Svet ideí je hierarchicky usporiadaný tak, že na vrchole sa nachádza idea dobra (nie je to len etická hodnota, ale prvá príčina a posledná účel všetkého jestvujúceho). DOBRO ako najvyššia idea je záruka účelného usporiadania sveta ideí.

DIALEKTIKA = metóda vzostupu ponad hmotný a viditeľný svet k ideálnym podstatám = filozofická metóda poznávania pravého bytia, t. j. večných ideí

Dualistické chápanie človeka: nesmrteľná duša je dočasne spájaná so smrteľným telom. Sama duša má tri základné cnosti: múdrosť, statočnosť, umiernenosť. Tie nie sú v rovnováhe, prevažujúca disponuje jednotlivca pre určité povolanie.

ŠTÁT – predstava o ideálnom štáte: obyvateľstvo delené na tri základné skupiny: vládcovia – múdrosť, strážcovia – statočnosť, výrobcovia – umiernenosť. Súlad cností je spravodlivosť = základ ideálneho štátu. Platón vychádza čiste z rozumu, nie z reálnych spoločenských podmienok, spája múdrosť s mocou (filozofi majú vládnuť). Za rozumné pokladá aj zákaz súkromného vlastníctva a totalitárnu štátnu moc (pri výchove detí, výbere partnerov na plodenie).

4. Analyzujte výrok: „Nič nie je v rozume, čo predtým nebolo v zmysloch.“. Kto je jeho autorom a aký spôsob filozofovania reprezentuje.

JohnLocke(1632 - 1704)

- študoval teológiu, no za kňaza sa vysvätiť nedal a pokračoval v štúdiu prírodných vied (najmä chémie) a medicíny

Gnozeológia

- Dielo **Úvahy o ľudskom rozume** (1690) – skúma v ňom rozum a podstatu ľudského poznania. Podáva jeho psychologickú a noetickú analýzu a sám sa nazýva kritikom ľudského poznania.
- Na jednej strane vychádzal z Baconovho empirizmu, Hobbesovho senzualizmu a na druhej strane z averzie voči Descartovi. Descartes totiž prijal názor, že idey sú vrodené.
- Locke tvrdí, že vrodené idey nie sú, lebo keby boli, boli v všetkých ľudí, aj divochov i detí, rovnaké. Nie sú na poli logicko-noetickom, ani na morálnom, lebo jeden uznáva za dobré to, iný zase niečo iné. Niet ich ani na poli náboženskom, lebo sú aj ateisti.
- Kde je prameň ľudského poznania, keď niet vroděných ideí? V skúsenosti. Jeho učenie teda vychádza z empirikov, vychádza z analýzy faktu vedomia. Tvrdí, že obsah vedomiatvorí idey, ktoré pochádzajú zo skúseností.
- Zásadný nesúhlas s Descartovou teóriou vroděných ideí vyjadril JohnLocke známou vetou: **”Nič nie je v rozume, čo by predtým nebolo v zmysloch“ (Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu).**
- Hovoril, že naše vedomie je pri narodení **tabula rasa** (nepopísaná doska, biely papier) - skúsenosť do neho vrýva znaky - idey.
- Locke sa nezaobrá skúmaním konkrétnych vecí, ale sa zaoberá ideami o nich.

- Podľa pôvodu rozlišuje idey:
 1. **zmyslové vnemy** - tie, ktoré pochádzajú zo styku našich zmyslov s vonkajším svetom (výsledkom sú pocity - sensation)
 2. **reflexie** - tie, ktoré pochádzajú zo skúmania našich duševných aktov
- Z týchto dvoch skúseností vzniká a buduje sa duševný život (priravnáva ich k dvom oknám, ktorými jedno za druhým vnikajú elementy skúsenosti do tmavej komory života).
- Výsledkom reflexií sú predstavy, idey. Idey podľa zloženia rozlišuje:
 - a) **jednoduché** - pochádzajú priamo zo zmyslového poznávania. Pri jednoduchých si uvedomujeme pasívne zmyslové dojmy – sú to písmená, z ktorých sa skladá reč poznania. Také sú napr. farba, zvuk, chuť, čuch, atď. Sú len pre nás, subjektívne, napr. chuť jablka existuje len pre toho, kto ho ochutnáva.
 - b) **zložené** - vznikajú kombináčnými a rekombinančnými schopnosťami rozumu

* Autorom tohto výroku je anglický filozof JohnLocke, ktorý rozpracúva empirickú teóriu poznania v 2. polovici 17. storočia. Tvrdí, že všetky idey pochádzajú zo skúseností. Pri narodení je naša duša nepopísaná doska- tabula rassa, ktorá sa zaplňa skúsenosťami. Poznanie je získané.

Základom jeho filozofie je zmyslové vnímanie- senzualistická analýza pojmov. Skúsenosti delí na:

- a) vonkajšie- sensations- získané zmyslami- vnímaním
- b) vnútorné- reflections- získané reflexiou- cítením, myslením

IDEA- to, čo pri našom vedomí tvorí predmet uvažovania

jednoduché- získané zmyslami

zložené- získané vďaka aktivite vedomia

2 typy kvalít: • primárne- odraz vonkajšieho sveta vo vedomí- tvar, rozpriestranenosť, pohyb

- sekundárne- závisia od subjektu- pocity farieb, chutí, vôní

→ snaha spojiť ich- pojem sily

redukcionizmus- zúžené chápanie problémov

idey sú prenášané slovami, potrebné študovať jazyk- analytická filozofia

Locke odmieta apriorizmus v poznaní, nikto nemá absolútnu pravdu

5.Vysvetlite, prečo je filozofia S. Kierkegaarda existencialistická. Ako analyzuje ľudskú existenciu.

Pomôcka: Kierkegaard, S.: Filozofické zlomky a nevedecký dodatok:

„Zabudli dať odpoveď na to, na čo sa vlastne pýtame: Čo znamená existovať ako jednotlivý človek? Byť človekom totiž neznamená to isté ako byť zemiakom alebo byť ideou. Všimnite si, ako komicky pôsobí abstraktný mysliteľ, ktorý sa nechce priznať ani objasniť, akým spôsobom jeho abstraktné správanie súvisí s jeho existenciou ako človekom. Môže byť vynikajúcim mysliteľom, prestane však byť človekom, lebo je v zajatí abstraktných pojmov. Skutočný človek ako jednota nekonečnosti a konečnosti nachádza svoje skutočné bytie v tom, aby túto jednotu udržal. Je úplne zainteresovaný na svojej existencii.., A tak je pohľad na takého mysliteľa komický, lebo napriek všetkej bravúrnosti osobne existuje ako pantičkár, ktorý sa síce oženil, ale sotva poznal silu lásky. Jeho manželstvo bolo rovnako neosobné ako jeho myslenie žil bez vášne a vášnivých zápasov a filistersky sa staral len o to, ktorá univerzita ponúka najlepšie životné zabezpečenie. Takéto nepochopenie, povedali by sme, je takmer nemožné vo vzťahu k jeho mysleniu.“

- vo svojej filozofii existencie- snaha pochopiť podstatu ľud. existencie, ľud. hodnôt a zmyslu života
- tvrdí, že **byť** znamená **existovať**
- svoju existenciu prežívame v hraničných životných situáciách, keď sa musíme rozhodnúť
- ťarcha zodpovednosti za rozhodnutia spôsobuje strach, neistotu, úzkosť
- človek nie je nástroj dejín, je sám osebe cieľom, snaha o vlastnú sebarealizáciu- prebieha v 3 štádiách:
 - a) estetický postoj- uprednostňuje zážitok, krásne okamihy
 - b) etický postoj- súvisí s ľudským Ja so sebou samým riešenie morálnych situácií spoloč. vedie ku konfliktu s vlastným svedomím- vedomie zlyhania, potreba novej voľby
 - c) náboženský postoj- človek stojí tvárou v tvár Bohu, voľba buď- alebo
- ľudské Ja objavuje slobodu, svojou voľbou nachádza samo seba- späť s úzkosťou
- sloboda má obavu pred sebou- pred neurčitosťou a voľnosťou

- Tento dánsky filozof sa považuje za **predchodcu filozofie existencializmu**, „otca existencializmu

- V centre pozornosti jeho učenia je človek, jeho existencia. Existenciu chápe ako „ medzistav“, „medzibytie“ medzi myslením a bytím.

-*„Musím existovať, aby som mohol myslieť. Musím mať možnosť myslieť, aby som existoval.“*

- Existencia znamená taký spôsob bytia človeka, v ktorom myslenie, cítenie, chcenie, konanie tvoria jednotu. **Existencia je proces sebautvárania sa človeka** a týmto sa má zaoberať filozofia.

- Každá pravá filozofia má mať osobný a osobnostný rozmer.

- Východiskom je **jednotlivec a jeho osobne prežívaná existencia.**

- Svoju existenciu najplnšie prežívame v situáciách, ako je neistota, obava, choroba, strach, vina, vedomie smrti. Ide o hraničné situácie v živote človeka.

- Základnou kategóriou Kierkegaardovej filozofie je **kategória paradoxu**, ktorá sa vymyká akémukoľvek myšlienkovému sprostredkovaniu. Paradox nás vždy stavia pred voľbu, rozhodnutie buď - alebo. Zodpovednosť za voľbu nesieme my sami. Človek sa usiluje o vlastnú sebarealizáciu. Toto prebieha v určitých štádiách.

1) štádiom je voľba estetického postoja. Ide o postoj človeka, ktorý uprednostňuje pasívne užívanie si života. Takýto človek život chápe ako stvárňovanie umeleckého diela a orientuje sa iba na povrchovú stránku života. --Slobodu si cení viac ako zodpovednosť.

2) štádiom je etický postoj. V ňom si človek už zodpovednosť cení viac ako slobodu.

- Snaží sa konať dobro, pomáhať druhým, mať čisté svedomie. Aj pri voľbe tohto postoja sa môže objaviť pocit zlyhania, dôjde ku konfliktu so svedomím, k vedomiu zlyhania alebo viny a tak k vyvolaniu potreby novej voľby. Človek sa ocitá v paradoxoch voľby, či zostane pri takomto spôsobe života, vráti sa k estetickému postoj, alebo vyhľadá niečo nové.

- Tu sa človeku ponúka **náboženský postoj**. V ňom sa človek ocitá tvárou v tvár Bohu. Tu už neexistuje nič mimo nás, o čo by sme sa mohli oprieť, na čo by sme sa mohli spoľahnúť, nijaká rada ani podpora zvonku neprichádza. Človek sa snaží spoznať Boha, pritom však dospieva k poznaniu, že je to nemožné, pretože ľudské a božské bytie sú nezlučiteľné presne tak, ako logika a viera. V náboženskom postoji sa ľudské „Ja“ uvoľňuje, oslobodzuje a odpúta sa od všetkého konečného, zároveň objavuje svoju slobodu, ale aj toto môže byť spojené s obavou. Túto obavu nevyvoláva nič určité, konečné, konkrétne, ale naopak, práve strata toho určitého, konkrétneho.

6. Vysvetlite Kantovu gnozeológiu. Využite pri tom priložený text.

Pomôcka: Kant, I.: Kritika čistého rozumu.

„Vôbec nemožno pochybovať o tom, že celé naše poznanie sa začína skúsenosťou hoci celé naše poznanie sa začína skúsenosťou, predsa to ešte neznamená, že celé pramení zo skúsenosti. Lebo aj naše skúsenostné poznanie by mohlo byť zložené z toho, čo prijímame dojmami, a z toho, čím prispieva naša vlastná poznávací schopnosť (zmyslovými dojmami iba podceňovaná), a tento prídavok by sme neodlišovali od tejto základnej látky skôr, kým by nás naň dlhý cvik neupozornil a neuschopnil ho odlišiť.

Ostáva teda prinajmenšom otázka, ktorú treba podrobnejšie skúmať a ktorú nemožno hneď na prvý raz rozriešiť, či totiž existuje poznanie nezávislé od skúsenosti a všetkých zmyslových dojmov. Takéto poznatky sa nazývajú apriórnymi a líšia sa od empirických, ktorých zdroje sú aposteriórne totiž skúsenostné.

V ďalšom teda nebudeme rozumieť apriórnymi také poznatky, ktoré nezávisia od tejto či onej skúsenosti, ale úplne od všetkej skúsenosti. Protikladné sú im empirické poznatky čiže také, ktoré sú možné iba aposteriórne, t.j. na základe skúsenosti. S apriórnymi poznatkami sa však tie, do ktorých nie je primiešané nič empirické, nazývajú čistými. Napríklad veta: Každá zmena má svoju príčinu, je apriórna, ale nie čisto apriórna, lebo pojem zmeny možno vyvodiť iba zo skúsenosti.“

- I. Kant- predstaviteľ nemeckej klasickej filozofie sa vo svojom diele Kritika čistého rozumu zaoberal otázkou poznania, snaha vyriešiť spory medzi racionalizmom a empirizmom
- vychádza z toho, že každé poznanie sa začína skúsenosťou, netvrdí ale, že všetko poznanie pochádza iba zo skúsenosti
- tvrdí, že empirické poznanie je vždy získané a posteriori- zo skúseností
- čistý rozum- rozum, ktorý obsahuje princípy poznania a priori, obsahuje čisté poznatky, do ktorých nie je primiešané nič zo skúseností
- **transcendentálne poznanie**- poznanie, ktoré sa nezaobera predmetmi, ale spôsobmi nášho poznania a priori

- V diele **Kritika čistého rozumu** sa zaoberá otázkou poznania, čiže rieši gnozeologické problémy

-Oboznámil sa s racionalizmom aj empirizmom a snažil sa vyriešiť rozpory medzi nimi.

- Kant vychádza z toho, že každé poznanie sa začína skúsenosťou, čiže časovo skúsenosť predchádza každé poznanie. Veď ako by sme mohli spoznávať, keby sa predmety nedotýkali našich zmyslov a nepodnietili do pohybu aj uvažovanie. Tým ale netvrdí, že všetko poznanie pochádza iba zo skúsenosti

- My musíme skúmať, či existuje niečo, čo máme pred všetkou skúsenosťou, t.j. a priori (predom)

- Empirické poznanie je vždy získané a posteriori (potom) - zo skúsenosti.

- Názov diele Kritika znamená kritické posúdenie možnosti poznania a priori, kritické posúdenie čistého rozumu, jeho zdrojov a hraníc. Čistý rozum je rozum, ktorý obsahuje princípy poznania a priori. Čistý rozum obsahuje čisté poznatky. do ktorých nie je primiešané nič zo skúsenosti

-V Kritike čistého rozumu používa pojem transcendentálne poznanie

-Ide o poznanie, ktoré sa nezaobrá predmetmi, ale spôsobmi nášho poznania predmetov, pokiaľ možno a priori

-Týmto sa zaoberá transcendentálna filozofia, ako systém všetkých princípov čistého rozumu.

- Transcendentálna estetika - zaoberá sa schopnosťou zmyslového poznania, zmyslosťou.

-**Zmyslosť**- je naša schopnosť prijímať to, čo na nás pôsobí zvonku, čo sa nás dotýka. Výsledkom tohto pôsobenia je vznik názorov. Názor je predstava predmetu alebo javu. Tieto predstavy získavame pôsobením okolitého sveta na naše zmyslové orgány. Zmysly nám však poskytujú len počiatok, materiál, látku pre predstavu napr. ruže.

- V nás je však niečo, čo tento počiatok usporiada v priestore a čase. Z toho vyplýva, že **priestor a čas** sú nám dané a priori. Nepatria veciam samým, ale nám, sme to my, ktorí veciam priestor a čas priradujeme.

- **Transcendentálna logika**- zaoberá sa uvažovaním. Zmyslosť a uvažovanie sú dva kmene ľudského poznania. Kant hovorí, že všetko myslenie, všetky pojmy sa môžu vzťahovať len na predmety, ktoré sú nám dané prostredníctvom názoru. To znamená, že názory a pojmy navzájom spolupôsobia. Nemôžu bez seba byť. Pojmy bez názorov sú prázdne a názory bez pojmov slepé. Zmyslosť a uvažovanie v poznaní spolupôsobia.

- **Um (Verstand)** ďalej látku (získanú zmyslami) formuje do pojmov a pojmy spája do súdov.

- Kant sa snaží zistiť, či aj na úrovni umu máme niečo, čo je nám dané a priori. Prišiel k názoru, že na úrovni umu apriórny faktormi sú kategórie (existuje ich

- Kant hovorí, že človeka zaujímajú aj otázky typu, čo je duša, nekonečno, či existuje Boh?

→ Takýmito otázkami sa zaoberá v transcendentálnej dialektike. Pri riešení takýchto otázok je potrebný metafyzický prístup, lebo pri hľadaní odpovede na tieto otázky si užnevystačíme s umom, lebo ten je naviazaný na zmyslosť, skúsenosť.

- Tu však ide o oblasť transcendentnú, ktorá už presahuje oblasť zmyslovosti.

-Odpoveď na tieto otázky sa snaží hľadať **rozum (Vernunft)**, ktorý nám ukazuje, aký svet je, na rozdiel od umu, ktorý nám ukazuje, ako sa nám svet javí.

- Rozum má podľa neho schopnosť ideí. Uvádza tri základné idey, ktoré rozum tvorí:

- a) ideu Boha
- b) ideu duše
- c) ideu sveta

- Idey sú regulatívne princípy, sú predpisy toho, čo sa má.

-Rozum je vyššie poschodie nad umom. Um nemôže odpovedať na metafyzické otázky preto, lebo je naviazaný na skúsenosť. Rozum pri hľadaní odpovede napr. na otázku, či existuje Boh sa dostávalo antinómií (protirečení, nevyriešiteľných protikladov) - keď chce, vie dokázať existenciu Boha aj neexistenciu Boha

-Myslenie tu prekračuje hranice ľudského poznania. Kant týmto chce povedať, že Boh nemôže byť rozumom ani dokázaný, ani vyvrátený. Nechce povedať, že Boh neexistuje, ale že to nie je záležitosť poznania, ale viery.

- Výrok: "Obmedzil som poznanie, aby som uvoľnil miesto pre vieru."

- Kant tvrdí, že hranice nášho poznania sú dané hranicami našich skúseností. To, čo sa nachádza za hranicami je principiálne nepoznateľné.

- Nikdy však nespoznáme, aké sú veci osebe, dostupné sú nám iba javy - agnostik.

- Význam - poukázal na význam ľudského subjektu pri poznávaní

7. S pomocou priložených textov vysvetlite podstatu postmodernej filozofie.

Pomôcky:

Klossowski, P.: Un si funesta desir:

„Svet sa stáva príbehom, svet ako taký je iba príbeh: príbeh však predstavuje niečo, čo sa rozpráva a existuje len v rozprávaní, svet je niečo, čo sa rozpráva, rozprávaná udalosť, a teda interpretácia: náboženstvo, umenie, veda, dejiny- to všetko sú rozličné interpretácie sveta, či skôr varianty príbehu.“

Lyotard, J-F.: Postmoderná situácia:

„Priznávajúci autonómiu rozmanitým, navzájom nepreložiteľným a vzájomne prepleteným jazykovým hrám, ako aj ich špecifickosť a ich vzájomnú neredukovateľnosť, si jediným pravidlom, ktoré by napriek tomu bolo všeobecným pravidlom „nechajte hrať sa...nechajte nás pokojne hrať sa.“

Postmoderná filozofia

Postmodernizmus označuje intelektuálne rozpoloženie a celý rad kultúrnych prejavov, ktoré spochybňujú ideály, princípy a hodnoty, ktoré tvorili základ moderného sveta. Moderné myslenie predpokladá isté, objektívne a dobré poznanie a vychádza z toho, že racionálny, nezaujatý subjekt môže takéto poznanie získať, pričom sa pozerá na mechanistický svet z pozície neutrálneho pozorovateľa, vyzbrojeného vedeckou metódou

Prioritou postmoderného myslenia sa stalo dostať sa za hranice modernizmu, odmietnuť moderný postoj k životu:

- **svet** v postmodernom poňatí **nemá jednotný význam**, neexistuje objektívna skutočnosť, ktorej poznanie je všeobecne platné, **poznávajúce individuum prežíva, chápe a interpretuje skutočnosť individuálne**
- **človek v procese poznania** nie je v pozícii nezaujatého, nezávislého poznávajúceho subjektu, naopak, práca vedcov a iných ľudí je **historicky a kultúrne determinovaná**; to, čo prijímame za pravdivé, záleží na spoločensťve, do ktorého patríme, **neexistuje absolútna pravda a naše poznanie nie je úplné**
- odmieta moderné ponímanie poznania, nabáda k **spolupráci s prírodou, nie k jej dobýjaniu a ovládnutiu**, pričom odmieta aj jeho racionálny rozmer: existujú **aj iné cesty k poznaniu – city, intuícia**
- **koniec „sveta“**, sveta **objektívneho, fungujúceho podľa určitého poriadku**, ktorý sa prejavuje v prírodných zákonoch a ľudský rozum je schopný ho poznať: v postmoderne badáme posun ku **konštruktivistickému pohľadu na svet**, v sprístupňovaní sveta sa zdôrazňuje konštruktivistická **úloha jazyka, svet sa vykladá**
- **koniec „metapříbehu“**, **jedného, univerzálneho** – zdrojom hodnôt a presvedčení jednotlivých kultúr sú miestne príbehy, určujúce vzťahy vo vnútri spoločnosti⇒ tvoria základ ich nároku na legitimitu
- **koniec vedy – pluralita** sa prejavuje aj vo vede, ktorej cieľom nie je odhaliť pravdu, dôraz sa kladie na jej **užitočnosť**
- **revolúcia v poznaní** – nová pozícia vedca, nový pohľad na povahu vedeckého skúmania – napr. Kuhnova teória **paradigiem a ich nesúmerateľnosti** (paradigma – myšlienkový rámec, prevládajúci v danej vedeckej obci a v danom dejinnom období, na základe ktorého sa chápu a vysvetľujú určité aspekty skutočnosti) – nové paradigmy sa utvárajú revolúciami vo vede

Nechajte hrať sa.. nechajte nás pokojne hrať sa.

Toto je pravidlo Lyotardovej vedy, ktorá priznáva autonómiu rozmanitým, navzájom nepreložiteľným a vzájomne prepleteným jazykovým hrám. Cieľom hry nie je vytvárať čitateľný a pochopiteľný zmysel. Radosť z hry len potvrdzuje neurčitosť a neprítomnosť zmyslu a vzpiera sa akejkolvek interpretácii (napríklad grafity)► ide o zameniteľnosť prvkov vo funkčnom súbore tak, že každý prvok nadobúda zmysel len na základe kódu. Keďže znaky sa zriekajú spojenia s určitým zmyslom, možno ich neobmedzene zamieňať, môžu voľne cirkulovať. Práve tým však nadobúdajú nový, nepriamy a určujúci význam.

8.Analyzujte Hegelovu filozofiu a s pomocou priloženého textu vysvetlite ponímanie úlohy absolútneho ducha.

Pomôcky: Hegel, G.W.F.: Fenomológia ducha:

„Vo všetkých sférach absolútneho ducha sa duch zbavuje obmedzujúcich hraníc svojho jestvovania tým, že z náhodných pomerov svojho zosvetštenia a z konečných obsahov svojich cieľov a záujmov sa vyvíja smerom k uvažovaniu a zavŕšeniu svojho bytia o sebe a pre seba.“

Hegel-

- predstaviteľ NKF
- za jediné podstatu skutočnosti pokladá **ABSOLÚTNEHO DUCHA** ako neobmedzený princíp sveta:
 - je prítomná v každej veci, v každom jave
 - príroda a spoločenské javy sú iba jedným z jej prejavov je tým, čo umožňuje, aby rozum chápal veci (stotožňuje myslenie a bytie)
 - je v neustálom vývoji- proces **sebapoznávania** idey- 3 štádiá
- a) vyvíja sa v sebe samej, v čistom myslení, pojmy rozvíja do systému kategórií → **LOGIKA**
- b) idea sa sama sebe odcudzuje, popiera sa, existuje vo forme inobytia- prírody- Neja, zdokonaľuje sa a spredmetňuje sa do prírody a do dejín → **FILOZOFIA PRÍRODY**
- c) idea sa z inobytia vracia k sebe samej, stáva sa duchom- tiež prechádza 3 štádiami:
 - 1) individuálny duch- jedinec
 - 2) objektívny duch- výtvary ľud. spoločnosti- právo, morálka, etika
 - 3) ABSOLÚTNY DUCH- umenie, náboženstvo, filozofia→ **FILOZOFIA DUCHA**
 - ⇒ nastáva **sebauvedomenie** idey

GeorgWilhelmFriedrichHegel(1770 - 1831)

- **Získal povest' veľkého systematizátora** a zvestovateľa „absolútnej moci rozumu“. To mu otvorilo cestu k miestu profesora na univerzite v Berlíne. Tam Hegelova sláva kulminuje, má mnohých žiakov a stúpcov, vzniká jeho škola. Zároveň sa **jeho učenie stáva oficiálnou ideológiou pruského štátu**.

- Je označovaný aj ako **štátny pruský filozof**.

- V roku 1831 náhle zomrel na cholery.

- Diela:

- Fenomenológia ducha
- Veda o logike (Logika ako veda)
- Základy filozofie práva
- Encyklopédia filozofických vied - pozostáva z Logiky, Filozofie prírody, Filozofie ducha.

- Hegel doviedol k vrcholu vývin jednej významnej tendencie v nemeckej klasickej filozofii

- Východiskom tejto tendencie je presvedčenie, že podstata sveta je rozumová a teda dostupná rozumovému poznaniu. Ak správne myslím, ak som svoje myslenie oslobodil od klamov, nejasností a individuálnych sklonov k chybným úsudkom, pochopím to, čo je skutočné, pretože stavba sveta zodpovedá požiadavkám rozumu. „Všetko, čo je rozumové, je skutočné, a čo je skutočné, je rozumové“. Hegel je presvedčený, že rozum je podstatou vecí, idea je vlastne vtelená do sveta.

- Idea podľa bežného názoru je subjektívna, závislá od duševných schopností človeka.

- Svet vecí je objektívny, nezávislý od myslenia

- Hegel s tým nesúhlasí a tvrdí, že aj idea je objektívna.

- Dokazuje to postupom poznávania. Za jednotlivými vecami nachádzame všeobecné pojmy, za jednotlivými javmi nachádzame neviditeľné zákonitosti

- Myslením, rozmyšľaním prekonávame to, čo je jednotlivé, zmyslovo prístupné a pominuteľné. Dostávame sa tak k podstate, ktorá je všeobecná, trvalá a ovláda všetko jednotlivé.

-Keďže táto podstata je myšlienkou, Hegel z toho vyvodzuje, že myšlienka je objektívnou podstatou sveta.

- Všeobecne pripúšťame, že neviditeľný a všeobecný zákon určuje viditeľné a jednotlivé javy, že nám hovorí, čím v skutočnosti sú: podľa Hegela by sme potom mali pripustiť aj to, že myšlienky sú objektívne.

Učenie Hegela

- Objektívny idealizmus, za podstatu považuje ideu, ktorá je objektívna.

- Podľa Hegelacelý svetový proces je sebarozvíjaním sa svetového ducha.

- Hegel nám ukazuje, ako sa duch rozvíja. Používa pritom dialektickú metódu. Táto metóda znamená jednotu a splyvanie protikladov.

- Protirečenia pokladal za zdroj pohybu a života. Táto dialektická metóda vyjadruje postup od tézy k antitéze a nakoniec sa protiklady spájajú v syntéze (triáda). Dôležitú úlohu zohráva rozum (ruší protiklady). Tento vývoj má 3 štádiá:

1. **duch v stave bytia osebe** - týmto stavom sa zaoberá logika (toto je téza). Hegeltuskúma pojem bytie, abstraktné bytie, bytie mimo priestor a čas. Aj tu využíva zákony dialektiky.
 - a) **bytie** ako najvšeobecnejší pojem
 - b) **nič** - abstraktné bytie neexistuje, robí protiklad
 - c) **stávanie sa** - spojenie bytia a nič - téza + antitéza - splyvajú v syntéze. Pojem niečim je a niečim nie je.
2. **duch v stave inobytia**- odcudzené bytie, svetový duch sa odcudzuje sám sebe. Sem sa zaraďuje - prírodoveda.
 - Týmto stavom ducha sa zaoberá filozofia prírody. Ide o antitézu, je to konkrétne bytie, nejde o abstraktné bytie, ale o bytie v reále, bytie v priestore a čase, odcudzené od bytia osebe.
 - Do tohto bytia patrí príroda, zvieratá. Človek sem ešte nepatrí.
 - Ide o najmenej rozpracovaná časť jeho učenia.
3. **duch v stave bytia pre seba a osebe** - týmto stavom sa zaoberá filozofia ducha. Je to syntéza, v nej sa rušia protiklady. Duch sa dostáva do ducha v stave bytia pre seba a osebe a obsahuje čosi zo sveta teoretického a aj zmyslového. Aj tu ešte rozlišuje tri štádiá:

- a) **subjektívny duch** - duch si uvedomuje existenciu pre seba - deje sa to v človeku - život človeka, jedinca
- b) **objektívny duch** - človek nežije sám pre seba, každý žije v rodine, štáte, spoločnosti, tvorí dejiny - každý človek teda vstupuje do vyššieho objektívneho poriadku - zákony, morálka.
- Hegel je ovplyvnený antickým chápaním občianstva.
 - Hovorí, že štát je viac ako jednotliviec. Tento objektívny nadindividuálny duch koná prostredníctvom človeka, ktorého si vyberie na uskutočnenie ideí rozumu - čo je rozumné, je skutočné. Človeka tento objektívny duch ovláda aj v tom zmysle, že prostredníctvom neho tvorí dejiny.
 - Dejiny sa zaraďujú tiež do štádia objektívneho ducha. Duch si teda vyberá ľudí, ktorí tvoria dejiny. Vodcami sa môžu stať aj slabí jedinci (ovplyvnený osobným kontaktom s Napoleonom).
 - Chápanie dejín je **teleologické** - účelové - celý vývin má svoj konečný cieľ. Aj dejiny sú ukončené, nejdú do nekonečna - objektívny duch sa zrealizoval, už nemôže prísť k prevratným zmenám. Dejiny sú pokrokom v uvedomovaní si slobody.
 - Na tvorbe dejín sa nezúčastňujú všetky národy, iba tie, ktoré si ako inštitúciu vytvorili štát. Ostatné národy sú nehistorické a Hegel im odmieta priznať plnoprávne postavenie v dejinách ľudského rodu.
 - Hegel je skutočne presvedčený, že dejiny majú svoj koniec a že ho, navyše, dosiahli v germánskom svete.
- c) **absolútny duch** - predchádzajúce stavy ducha sa spájajú a až tu si konečne svetový duch uvedomuje poznanie seba samého a zisťuje, že celý vývojový proces je rozvojom jeho vlastného bytia, že najprv sám seba zrušil (negoval) v prírode, aby sa znovuoobjavil v dejinách. Aj v rámci absolútneho ducha existujú ešte 3 stupne:
- 1) **umenie** - naviazané na zmyslovosť
 - 2) **náboženstvo** - naviazané na zmyslovosť + názornosť, je pred stupňom filozofického chápania sveta
 - 3) **filozofia** - pracuje s pojmami. Aj z absolútnej idey - Boha - treba urobiť pojem.

- Za všetkým je Boh - filozof. Vo filozofii sa duch pozdvihol na úroveň, ktorá mu dovoľuje rozpoznať samého seba vo všetkých konkrétnych obsahoch, dokonca ich zo seba spätne vyvodíť.

9. Porovnajete východiská a základné myšlienky moderných filozofických smerov: pragmatizmus, analytická filozofia, hermeneutika.

Pomôcka- Gadamer- Pravda a Metóda:

„V medziľudských postojoch je dôležité, aby TY nadobudlo skúsenosť seba samého ako TY, t.j. aby sme neprepočuli jeho nárok voči nám, keď nám chce niečo povedať. Podmienkou je otvorenosť, ktorá musí byť obojstranná. Aj ten, kto chce niečo povedať, aj ten, kto je naklonený vypočuť ho, musia byť k sebe otvorení. Bez vzájomnej otvorenosti nejestvuje pravý ľudský vzťah. Patríť k sebe zároveň znamená, vedieť sa navzájom počúvať.“

PRAGMATIZMUS

- pragma- konanie, čin
- koniec 19.storočia, ale rozkvet zaznamenala až pred 2. SV.; Amerika
- praktická filozofia, hl.kritérium je UŽITOČNOSŤ
- Pravda- pravdivé je len to, čo je človeku užitočné- kritériom pravdy je osvedčenie v praxi-
- naše pojmy, úsudky, majú zmysel len ak sú spojené s našim praktickým životom+ zmysluplné sú vtedy, ak sú pre náš praktický život užitočné
- Charles Sanders Peirce, William James, John Dewey

HEMENEUTIKA

- je filozofický prúd 20. storočia zakladateľ- Hans-Georg Gadamer
- Hermeneutika sa definuje ako náuka o vysvetľovaní textov a ich chápaní.**
- Pojem „Hermeneutika“ pri tom pochádza z gréckeho slova „hermeneuein“ čo znamená „prekladať“, „tlmočiť“ a gréckeho slova „hermeneús“ – „vykladač“, „prekladateľ“. Hermeneutiku však poznali už v starovekom Grécku, kde sa chápala ako umenie. Bolo to umenie výkladu biblických textov a náboženských dogiem.
- Gadamer Vo svojej filozofii vyzdvihuje jazyk a pojmy, ktoré nevyhnutne spája s bytím. Jazyk nám ukazuje čo je, i to čo bolo a vďaka nemu dokážeme poznať aj sami seba.
- vyzdvihuje dôležitú rolu dejín, filozofie a umenia. Z dejín sa učíme. A tieto dejiny sú ukryté v texte, ktorý nám dáva ich poznanie. Rovnako zdôrazňuje aj dôležitosť predsudkov. Predsudky považuje za predporozumenie každého poznávacieho procesu. Keď sa nimi zaoberáme a poznávame pravdu, postupne ich meníme a likvidujeme. Pomocou nich dokážeme spoznať to, čo je objektívne pravdivé a skutočné.

U Gadamera sa vyskytuje aj takzvaný „**hermeneutický kruh**“. Tento „kruh“ opäť súvisí s výkladom textu. Keď chceme pochopiť text, musíme pochopiť najprv jeho jednotlivé časti a potom jeho celok. Až keď sa na text a jeho časti vieme opýtať, a vieme na ne aj správne odpovedať, pochopili sme tento text.

- Hermeneutika má umožniť porozumieť svetu prostredníctvom jazyka, reči, spolu s tradíciami, predsudkami , zvykmi

ANALYTICKÁ FILOZOFIA

- zaoberá sa analýzou jazyka
- Základné motto analytickej filozofie je: „**keď pochopíš jazyk, tak pochopíš aj svet**“
- Ide teda o analýzu jazyka, jazykových výpovedí, za cieľom rozpoznania rôznych rečových zámerov

-Ludwig Wittgenstein

- tvrdil, že myslenie človeka nevyhnutne závisí od jazyka. Človek myslí v intenciách jazyka a preto hranice jazyka sú zároveň hranice myslenia (Čo sa nedá povedať, to sa vymyká nášmu horizontu). V tomto období sa zameriava predovšetkým na ideálny jazyk. Filozofické problémy sa majú skúmať v lingvistike ako problémy jazyka. Wittgenstein bol však veľmi sklamaný, keď sa tento jeho koncept neujal. Najvýznamnejšie dielo ranného obdobia bolo dielo „**Logicko – filozofický traktát**“. Druhé významné dielo „**Filozofické skúmanie**“ zaraďujeme už do obdobia neskoršej filozofie Wittgensteina. V tejto fáze svojej filozofie opustil myšlienky ideálneho jazyka a naopak začal sa sústreďovať na bežný jazyk, používaný medzi ľuďmi.

Skúmal predovšetkým jazyk používaný ľuďmi v rôznych situáciách. Tvrdil totiž, že jazyk je isté zrkadlo človeka. Jazykom jeho štruktúrou a pestrosťou štylistických prostriedkov môžeme bližšie poznať človeka, ktorý ho používa. Jazykové hry sú vlastne podľa Wittgensteina isté životné situácie, v ktorých jazyk používame vždy v iných podobách. Inak jazyk štylizujem, keď sa rozprávam s kamarátom a inak, keď sa rozprávam s autoritou. Inak štylizujem otázku a inak podávanú informáciu a pod. Jazyk je teda mnohoznačný a je úlohou filozofie objasňovať jeho mnohoznačnosť, použitie a pôsobenie.

10. Porovnajete existencialistické filozofie Kierkegaarda, Sartra. Ako chápu postavenie človeka vo svete a aké východiská navrhujú? V čom sa nezhodujú?

Pomôcky:

S. Kierkegaard: Filozofické zlomky a nevedecký dodatok:

„Všetko, naozaj všetko chce do seba zahrnúť. Chceme sa klamať totalitou, nikto nechce byť jednotlivcom, existujúcim človekom... Moja hlavná myšlienka bola, že naša doba za prílišným množstvom vedenia zabudla na existenciu a na to, čo znamená vnútro človeka. Uprostred jasoty nad našou dobou zaznieva tón tajného pohrdania bytím človeka. Uprostred dôležitosti dejín vládne zúfalstvo nad bytím človeka.“

J.P. Sartre : Bytie a ničota

„...ja nie som ten, ktorý budem. Najprv ním nie som, pretože ma od neho oddeľuje čas. Ďalej to, čím som, nie je základom toho, čím budem. A nakoniec nemožno s nevyhnutnosťou určiť nijaké aktuálne súcno, ktorým ešte len budem.“

S. Kierkegaard

- dánsky filozof, Kodaň
- evanjelik, křtírcký do vlastných rodov (kritizoval svojich..)
- zaoberal sa filozofiou existencie- snažil sa pochopiť povahu a podstatu človeka, ľudskej existencie
- vo svojej filozofii rieši 2 hlavné otázky:
 1. existencia a analýza ľudského života
 2. Boh
- venuje sa otázkam ľud. existencie. hodnôt a zmyslu života
- jeho filozofia je ostrou kritikou svojej doby
- Na Hegelovi mu vadí jeho PANLOGIZMUS- Hegel tvrdí, že správne je to, čo je logické (ľudia sú zabezpečení, mali by byť šťastní..ale nie sú..nemusia byť..nieje to logické)
- byť znamená existovať (chcieť, môcť, trápiť sa, nenávidieť)
- človek je temporálny, stávajú sa niekým, niečím
- človek svoju existenciu prežíva v hraničných existenciách- okamihoch
- zaujíma ho OKAMIH
- situácie- radosť, smútok, úzkosť, neistota, vzrušenie
 - keď si naozaj smutný, vtedy prežívaš svoju existenciu
 - sám sa o sebe niečo dozvedáš
 - nevieš sa kontrolovať , niečo sa dozvieš, stres.. nevieš to ovládnuť
- jeho dominantnou charakteristikou ľud. existencie je teda okamih, , v ktorom sa treba rozhodnúť
- niešť zodpovednosť za svoje rozhodnutie..
- opakom je upriamenosť sa na niečo materiálne, pevné kde sa netreba rozhodovať
- ideálna situácia je taká, kde nám nepomôže nič, iba ja sám (príkladom je Abrahám..)
- neverí v objektívne poznanie reality, iba v subjektívne
- keď charakterizuje človeka a jeho život, hovorí o 3 etapách, ktorými môže a nemusí prejsť :
 - I. Estetický život
 - žijem povrchno, užívame si.. pohľad na veci z hľadiska pôžitku (po povrchu.. hľadá si milenkú..1 noc bez záväzkov)
 - uprednostňuje zážitok, užívanie života,..ale týmto sa nedopracuje k individuálnej a neopakovateľnej existencii ako skúsenosti. Bezradnosť, stratenosť, zbytočnosť,.

II. Etický život

- súbor pravidiel, ktoré uznávam (hľadám si manželku, hodnotový systém)
- fyzická schránka nie je dôležitá., zodpovedný život
- vyúsťuje s konfliktu ľudského JA so samým sebou. Človek volí sám seba, odhaľuje svoju slobodu a jej hlbší zmysel a preberá za voľbu zodpovednosť.

III. Náboženský život

- mám večnosť a na všetko sa pozerám cez večnosť
 - Abrahám- rozhodol sa zabiť Izáka.. život s Bohom je prvoradý
 - ocitá sa tvárou v tvár Bohu. Človek sa ocitá v paradoxe voľby, buď alebo.
- Samo myslenie prekračuje hranice svojich možností: núti jednotlivca k paradoxu, a zároveň ho ponecháva samého na seba. Len ten, kto sám seba vníma týmto spôsobom, vníma seba ako „existenciu“, ako „neredukovateľné individuum“.

Kierkegaard tvrdí

- my máme 2 možnosti- s Bohom alebo s ľuďmi (estetický plus etický)
- človek sa síce v religióznom štádiu stráca ľuďom ale nachádza však seba samého poznáva sa do hĺbky svojej existencie

Jean Paul Sartre (1905-1980) Paríž

- francúzsky filozof a spisovateľ
- hlavný predstaviteľ existencializmu
- ústredná téma jeho fie- sloboda a existencia
- náš svet je svetom **bez Boha**
- ak teda nie je Boh, tak sa pýtame, či existuje nejaká bytosť, ktorú je možno pojmovo vymedziť, zadefinovať a tou bytosťou je človek
- človek najprv existuje a až potom sa v existencii stretáva sám so sebou
- vymedzuje sa svojimi produktmi, výrobkami
- spočiatku teda nie je ničím, niečím sa stáva až po vlastnom vymedzení
- človek teda bude tým, to, čo sám naprojektuje z toho vyplýva že najprv je jeho existencia a až potom je podstata teda že človek preberá zodpovednosť za to, čo je, teda z toho vyplýva- že existencializmus núti človeka aby prebral zodpovednosť
- keď sa však rozhodnem, akým budem- to znamená že volím takú hodnotu, o kt. si myslím, že takí istí by mali byť aj ostatní (či chceme alebo nie, ovplyvňujeme ľudí, každý človek ovplyvňuje určitý počet ľudí..) → z toho vyplýva--- ZODPOVEDNOSŤ za všetkých- teda, keď si toto uvedomím, pocítim úzkosť, pretože si uvedomujem že sa nemám o čo oprieť- človek je ODSÚDENÝ NA SLOBODU (Jediná nesloboda človeka = nemá slobodu nebyť slobodným.)
- najdôležitejšie rozhodnutia musí vyriešiť sám
- znaky marxizmu- tým čo zo seba vytvorím (človek je na začiatku ničím, iba niekto ho produkuje, vytvára osobnosť)
- predtým bol len niekto čo z neho urobili iní...→ nerobíš nič ak robíš len to čo ti niekto povie – nie sú to naše činy
- to, že ťa iní produkujú znamená, že si ničím
- JA SÁM SEBA VYTVÁRAM

Rozdiely:

Kierkegaard:

- **Existenciu chápe ako „medzistav“, „medzibytie“** medzi myslením a bytím.
- Existencia znamená taký spôsob bytia človeka, v ktorom myslenie, cítenie, chcenie, konanie tvoria jednotu.
- Existencia je proces sebautvárania sa človeka a týmto sa má zaoberať filozofia.
- Východiskom je jednotlivec a jeho osobne prežívaná existencia.
- Svoju existenciu najplnšie prežívame v situáciách, ako je neistota, obava, choroba, strach, vina, vedomie smrti.
- Ide o hraničné situácie v živote človeka.
- Dôkaz Boha neexistuje, je to len záležitosť viery.
- On hovorí o viere, o Bohu
- paradox- voľba buď alebo

Sartre:

- **existenciu Boha však popiera**, a ak teda Boh neexistuje, nemohol nás ani stvoriť a my sa *nachádzame v situácii, keď vlastne existujeme, ale nevieme, kto a k čomu sme určení* - v tomto prípade existencia predchádza podstatu.
- V eseji Existencializmus je humanizmus vyslovil myšlienku, že **existencia predchádza podstatu**.
- **Človek existuje vo svete bez Boha**.
- Človek je až vo svojej smrti „ dokončený, hotový, niečo čo už nemá projekt „ = **absurdnosť zmyslu existencie**.

